

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра фінансів

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

(підпис)

“ ” 2024 р.

РЕФЕРАТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою «Податкова та митна справа»
на тему: «Оподаткування споживання в Україні»

Виконавець:

Студентка 42 гр. ФФБС
Аветісян Ліана Макічівна
_____/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор кафедри фінансів
Слатвінська Марина Олександрівна
_____/підпис/

ОДЕСА-2024

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

У сучасних податкових системах кожної держави, без винятку, велике значення приділяється податкам на споживання. Їхню перспективність та ефективність підтверджує багатовіковий досвід їхнього використання. Шляхом оподаткування споживання формується значний бюджетний ресурс на всіх рівнях влади. Ці податки стали надійним фінансовим інструментом для держави, оскільки вони виконують фінансову функцію найпростішим та найефективнішим способом. Крім того, вони можуть бути використані для регулювання рівня споживання серед різних соціальних груп, обмеження використання екологічно шкідливих для здоров'я товарів та інших небезпечних для здоров'я людини матеріалів.

Саме зовнішньоекономічні операції оподатковуються за допомогою податків на споживання. Шляхом застосування цих податків, держава може сприяти збільшенню обсягів експорту, регулювати обсяги імпорту, а також обмежувати експорт та імпорт певних товарів та послуг. Тому оподаткування за допомогою податків на споживання є предметом міжнародних торговельних угод. Саме зовнішньоекономічні операції оподатковуються за допомогою податків на споживання. Шляхом застосування цих податків, держава може сприяти збільшенню обсягів експорту, регулювати обсяги імпорту, а також обмежувати експорт та імпорт певних товарів та послуг. Тому оподаткування за допомогою податків на споживання є предметом міжнародних торговельних угод.

Детальне дослідження теоретичних аспектів податків на споживання, а також їхнього розвитку в Україні, вивчення практичних аспектів та проблематики їхнього включення до бюджетів на всіх рівнях є важливим етапом для подальшого вдосконалення української системи оподаткування споживання та розробки відповідних правових норм у чинному

податковому законодавстві України. Це виправдовує актуальність обраної теми для кваліфікаційної роботи бакалавра.

Сучасні наукові дослідження щодо використання непрямих податків, особливо в контексті оподаткування споживання, як в Україні, так і в інших країнах, не відображають останніх змін в економічному розвитку нашої держави.

Мета даної бакалаврської кваліфікаційної роботи полягає у вивченні сутності податків на споживання, їх історичного походження в Україні, а також оцінці фіскальної та регулюючої ефективності їхнього застосування. Робота також передбачає аналіз зарубіжного досвіду оподаткування споживання та розробку практичних пропозицій щодо можливого реформування системи оподаткування на споживання в Україні.

Відповідно до мети кваліфікаційної роботи бакалавра ми поставили та вирішили такі завдання для дослідження:

- проаналізовано етапи формування та прогресу системи оподаткування споживання.
- виявлено сутність податків на споживання, їх плюси й мінуси.
- розглянуто організацію оподаткування споживання в Україні.
- висвітлено роль податку на додану вартість у формуванні Державного бюджету України.
- досліджено фіскальну ефективність акцизного оподаткування.
- проаналізовано прагматику та проблематику митних платежів в Україні.
- оглянуто зарубіжний досвід оподаткування споживання й можливості його застосування в Україні.
- здійснено прогноз надходжень податків на споживання за допомогою однофакторної моделі.
- обґрунтовано шляхи реформування системи оподаткування споживання в Україні.

Об'єктом дослідження є відносини держави та юридичних і фізичних осіб с приводу сплати податків на споживання в бюджет держави.

Предметом дослідження є оподаткування споживання в Україні та в зарубіжних країнах.

Теоретичну та практичну базу для даного дослідження бакалаврської роботи складають законодавчі акти та інші нормативно-правові документи України та інших країн, включаючи Податковий кодекс України, Бюджетний кодекс України, закони України, що стосуються оподаткування, а також Укази Президента України, Постанови Верховної Ради та Уряду України у сфері оподаткування. Додатково використовуються статистичні дані від Державної казначейської служби України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Державної митної служби України та Державної податкової служби. Допоміжні джерела включають підручники, монографії, наукові статті з питань оподаткування.

Під час проведення дослідження було використано різноманітні загальні та спеціальні методи наукового дослідження. До них відносяться діалектичний метод, історичний метод та порівняльний метод, що допомогли проаналізувати сутність та історію оподаткування споживання в Україні. Для оцінки фінансової ролі податків на споживання були використані статистичний метод, метод порівняння, аналізу та синтезу. При представленні результатів дослідження використовувалися графічні методи та побудова статистичних таблиць. Також був застосований кореляційно-регресійний аналіз для прогнозування надходжень податку на додану вартість, акцизного податку, ввізного мита, а також загальних надходжень податків на споживання в залежності від зростання ВВП країни.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У структурі першого розділу «Теоретичні засади оподаткування споживання» охарактеризовано теоретичні засади оподаткування

споживання, визначено історичний розвиток системи оподаткування споживання, окреслено сутність та значення податків на споживання.

У структурі другого розділу «Системи оподаткування споживання в Україні: фінансова ефективність» здійснено аналіз діючої системи оподаткування споживання України, проведено аналіз надходжень непрямих податків у формуванні доходів бюджету за 2018- 2023 рр., визначено роль ПДВ у формуванні доходів бюджету, акцизного оподаткування та ввізного мита.

У структурі третього розділу «Вдосконалення системи споживання» розглянуто зарубіжний досвід стягнення податків на споживання, запропоновано напрями та інструменти економічного відновлення та розвитку України у післявоєнний період.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі бакалавра досліджено суть податків на споживання, їх історичний контекст у формуванні в Україні, оцінено фінансову та регулюючу ефективність їхнього застосування, вивчено міжнародний досвід у цій області та запропоновані практичні рекомендації щодо реформування податків на споживання в Україні.

На основі дослідження узагальнені наступні висновки. Податки на споживання, також відомі як непрямі податки, є обов'язковими платежами, що наповнюють державний бюджет. Вони стягуються шляхом включення у вартість продукції, товарів або послуг, які сплачують кінцеві споживачі, котрі фактично є платниками цих податків. Хоча виробники та інші постачальники послуг і товарів сплачують ці податки до бюджету, кінцевими платниками є споживачі. Таким чином, непрямі податки створюють ситуацію, за якої виробники та постачальники перекладають податкове навантаження на кінцевих споживачів, які оплачують їх при

купівлі.

Податки на споживання відіграють важливу соціально-економічну роль та займають провідне місце в економіці країни. Вони є важливим джерелом державних доходів, і їхня частка історично перевищує частку податку на прибуток та інших прямих податків. Податки на споживання здійснюється розподіл і перерозподіл доходів та фінансових ресурсів між різними соціальними групами населення, що в свою чергу впливає на обсяги виробництва, торгівлі та споживання, сприяючи їхньому зростанню або обмежуючи його.

Основні види податків на споживання - податок на додану вартість, акциз, та мито.

Аналізуючи динаміку ВВП в Україні, можна зазначити тісний зв'язок з потенціалом надходжень від податків на споживання. Значне зростання ВВП відбувалося починаючи з 2015 до 2023 року окрім певних років (від 20,4% до 30,2%), зниження ВВП у 2022 році на 4,9% могло негативно вплинути на непрямі податкові надходження, зменшуючи обсяги внутрішньої торгівлі та імпорту.

Провівши аналіз надходжень податків на споживання в Україні, згідно з даними доходів зведеного бюджету України протягом останніх 10 років, можна помітити загальний ріст надходжень починаючи з 2014, закінчуючи 2023рр., для кожного з аналізованих видів податків спостерігаються різні темпи зростання. Якщо брати до уваги ПДВ, можна спостерігати загальний тенденційний ріст надходжень цього податку протягом аналізованого періоду (у 2014 - 189 млрд грн до 2023 - 581 млрд грн).

Аналізуючи акцизний податок - визначаємо розподіл між місцевими та державними бюджетами. Значення акцизного податку зросло з 45 млрд грн у 2014 році до 167 млрд грн у 2023 році. Податок від акцизів відзначається меншою стабільністю порівняно з ПДВ. Наприклад, у 2022

році спостерігається різкий спад на рівні 25,32%, але в 2023 році відбувається різке зростання на 65,22%. Дана ситуація пов'язана з початком гострої фази російсько-української війни у 2022 році та адаптацією населення до неї у 2023 році.

Провівши аналіз ввізного мита, можна стверджувати про низьку фінансову ефективність відносно інших податків на споживання. Надходження ввізного мита піддаються коливанням. Наприклад, спостерігаються зменшення надходжень у 2022 році. Однак у цілому можна відзначити загальну тенденцію до зростання надходжень ввізного мита протягом аналізованого періоду. Фактори, що впливають на надходження ввізного мита, можуть бути різноманітні, такі як зміни в зовнішній торгівлі, валютні коливання, тарифні політики тощо.

Загальний аналіз надходжень податків на споживання до бюджету України за останні десять років свідчить про позитивну тенденцію до збільшення надходження з року в рік. Аналіз проблем, пов'язаних зі збором та стягненням податків на споживання, виявив кілька ключових викликів, що заважають ефективному функціонуванню податкової системи в Україні. Основною проблемою є високий рівень податкових ухилень і шахрайства з ПДВ, що значно знижує бюджетні надходження. Недосконале податкове адміністрування та недостатня автоматизація процесів збору податків також сприяють виникненню податкових прогалин. Крім того, складність податкового законодавства та часті зміни в нормативно-правовій базі створюють додаткові труднощі для платників податків та контролюючих органів.

Для вирішення цих проблем необхідно провести комплексні реформи податкової системи, спрямовані на спрощення та стабілізацію податкового законодавства, підвищення прозорості та автоматизацію процесів збору податків, а також посилення відповідальності за податкові правопорушення. Впровадження сучасних інформаційних технологій,

удосконалення механізмів контролю та підвищення кваліфікації працівників податкових органів можуть значно покращити ефективність збору та стягнення непрямих податків. Це сприятиме стабільному наповненню державного бюджету та зміцненню фінансової системи України.

Запровадження запропонованих заходів допоможе збільшити надходження до бюджету України та відповідатиме загальній політиці використання податків на споживання для обмеження споживання шкідливих товарів, підвищуючи якість життя населення. Крім того, помірне регулювання ставок непрямих податків є важливим для економіки повоєнної України, оскільки воно допоможе уникнути погіршення добробуту населення та максимізувати ресурсну базу бюджетних коштів для підтримки відбудови та розвитку економіки після руйнувань, спричинених військовим конфліктом.

Аналіз механізму оподаткування споживання в Україні та вивчення міжнародного досвіду надало можливість зробити висновок про необхідність подальшого удосконалення цієї системи. На основі наших досліджень ми розробили ряд пропозицій:

- Боротьба з тіньовим обігом товарів, робіт та послуг, а також контрабандою товарів на територію України.
- Розширення обов'язковості оподаткування ПДВ на всі суб'єкти господарювання, що здійснюють роздрібні продажі.
- Запровадження диференційованих ставок ПДВ для різних груп товарів першої необхідності.
- Зменшення стандартної ставки ПДВ.
- Підвищення ставок ПДВ для товарів, що шкідливі для здоров'я та екології.
- Постійне вдосконалення системи електронного адміністрування ПДВ.

- Посилення кримінальної відповідальності за незаконне відшкодування ПДВ як для платників, так і для податківців.
- Запровадження спрощеного механізму відшкодування ПДВ для стимулювання експорту певних товарів.
- Введення електронних акцизних марок.
- Підвищення існуючих ставок акцизного податку на алкогольні напої та тютюнові вироби.
- Встановлення ставок акцизного податку на транспортні засоби, що враховують їхнє паливо.
- Постійне технічне вдосконалення методів контролю за виробництвом та обігом алкогольних напоїв, пива, етилового спирту та тютюнових виробів.
- Запровадження сучасного технічного забезпечення для проведення митних процедур та підвищення їхньої прозорості.
- Удосконалення процедури контролю за визначенням митної вартості імпортованих товарів.

Запропоновані правові зміни сприятимуть одержанню державою як фіскального, так і регулюючого ефекту одночасно. Це сприятиме створенню передумов для економічного зростання та забезпечить можливість забезпечувати достатнє фінансування бюджетів.

Анотація

**на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою «Податкова та митна справа»
на тему: «Оподаткування споживання в Україні»**

Аветісян Ліана Макічівна

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2024 рік

У першому розділі кваліфікаційної роботи висвітлено теоретичні засади оподаткування споживання, визначено історичний розвиток системи оподаткування споживання, окреслено сутність та значення податків на споживання.

У другому розділі кваліфікаційної роботи охарактеризовано діючу систему оподаткування споживання України, здійснено аналіз надходжень непрямих податків у формуванні доходів бюджету за 2018- 2023 рр., визначено роль ПДВ у формуванні Державного бюджету, визначено фіскальну ефективність акцизного оподаткування та ввізного мита.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи розглянуто зарубіжний досвід оподаткування споживання та можливості його використання в Україні, запропоновано шляхи реформування податків на споживання в Україні.

Ключові слова: податок, оподаткування споживання, непрямий податок, податок на додану вартість, акцизний податок, ввізне мито, економічне відновлення.

Abstract
to obtain a bachelor's degree
from specialty 072 "Finance, banking and insurance"
under the educational program "Tax and customs affairs"
on the topic: "Taxation of consumption in Ukraine"
Liana Makichivna Avetisyan
Odesa National University of Economics
Odesa, 2024

In the first section of the qualification paper, the theoretical foundations of consumption taxation are highlighted, the historical development of the

consumption taxation system is determined, and the essence and meaning of consumption taxes are outlined.

In the second section of the qualification work, the current system of taxation of consumption of Ukraine is characterized, an analysis of indirect tax revenues in the formation of budget revenues for 2018-2023 is carried out, the role of VAT in the formation of the State budget is determined, and the fiscal efficiency of excise taxation and import duty is determined.

In the third section of the qualification work, the foreign experience of consumption taxation and the possibilities of its use in Ukraine are considered, ways of reforming consumption taxes in Ukraine are proposed.

Key words: tax, consumption taxation, indirect tax, value added tax, excise tax, import duty, economic relevance.